

Ohrožení nejstaršího českého chemického časopisu

Technické časopisy, vydávané v jiných jazycích, než je angličtina, mají celosvětově často nezáviděníhodné postavení. Jsou pod neustálým tlakem angličtiny, ze které průběžně čerpají nové pojmy a výrazy, a příslušná komunita je jen obtížně stíhá vstřebávat. A to natolik, že některé národy již rezignovaly a už se ani nenamáhají s přestováním domácího odborného jazyka, dokonce se dotyčné obory už v některých domácích jazycích na univerzitách ani nepřednášejí.

V českých zemích byla a je situace odlišná. Souvisí to s dávnou snahou našich chemiků vyrovnat se s vlivem chemiků německých, a proto vždy existovala ctížádost vytvořit a udržet českou terminologii a názvosloví, tedy „český chemický jazyk“. S tím historicky souvisí i vznik onoho unikátního českého systému přípon *-ný*, *-natý* atd.

V druhé polovině 19. století, kdy nastal rozmach českého cukrovarnictví a sladařství, vyvstala i potřeba českého komunikačního prostředku v oboru chemie. Vznikl tak časopis *Listy chemické*, později přejmenovaný na *Chemické listy* (ChL), a pod tímto titulem vychází nepřetržitě dodnes, již 148 let, což z něj činí skutečně nejstarší dosud existující časopis svého druhu u nás. V každém čísle je několik vědeckých článků, ale zveřejňována jsou také oznámení o chystaných vědeckých setkáních či výstavách, zprávy z konferencí, recenze knih, různé přehledy, osobní zprávy – zkrátka je to platforma české chemické komunity. Je tištěn v češtině, ale některé články mají i verzi anglickou, byť jen na webu. Během toho půldruhého století v něm vyšla řada zásadních článků, mj. první článek nobelisty J. Heyrovského o polarografii. Určitě lze říci, že ChL jsou součástí českého kulturně-vědeckého dědictví. Jak ale s tímto dědictvím naše akademická sféra a státní správa zachází?

Před několika lety byly ve světovém měřítku všechny přírodovědné časopisy rozříděny do čtyř tzv. kvartilů podle citovanosti článků v časopisu. Čím je číslo kvartilu nižší, tím je časopis prestižnější. V prvním kvartilu jsou např. americké časopisy *Science* nebo *Nature*, zatímco ChL jsou ve čtvrtém, právě kvůli tomu, že vychází v češtině, díky čemuž mají oproti např. americkým časopisům mnohem menší počet potenciálních čtenářů. Naše Ministerstvo školství ve spolupráci s Radou pro výzkum, vývoj a inovace vydalo před rokem 2017 tzv. *Metodiku 17+*. Tento dokument si některé vědecké ústavy a univerzity vyložily tak, že je třeba nějak odrazovat své vědce od publikování v časopisech 4. kvartilu, např. finančními postihy, což dopadá i na ChL.

Samozřejmě je třeba podporovat, aby čeští chemici publikovali své výsledky v co nejprestižnějších časopisech. Na druhou stranu případná penalizace osvědčených i nových autorů píšících pro ChL ohrožuje další existenci našeho časopisu. Pokud se omezí přísun nových rukopisů, ztratí ChL možnost naplňovat jeden ze svých hlavních úkolů, kterým je udržování a pěstování českého chemického názvosloví a terminologie, a v tom je tento časopis nenahraditelný! Jednotný a průběžně aktualizovaný „český chemický jazyk“ má zásadní důležitost nejen pro výuku studentů, ale i pro chemickou a obchodní praxi: podle zákona musí každý importér chemikálií nebo chemických přístrojů uvádět veškeré relevantní údaje v češtině, což by bez autoritativního arbitra vedlo nevyhnutelně k libovůli a ke zmatkům.

Údajně se na MŠMT chystá *Metodika 25+*, takže chceme tímto textem důtklivě apelovat na příslušné činitele, aby nebránili českým chemikům v ChL publikovat a zachovali tak tento ctihodný časopis pro další generace.

Jiří Podešva

Tento text vyšel v *Lidových novinách* dne 24. července 2024.



Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>), která umožňuje neomezené využití, distribuci a kopírování díla pomocí jakéhokoliv média, za podmínky řádného uvedení názvu díla, autorů, zdroje a licence.